

EĞİTİMDE BİLİMSELLİK VE İDEOLOJİ ARASINDAKİ ÇİZGİ¹

Yard. Doç. Dr. Etem Levent

İnsan, haklı olarak kendini ve çevresini tanıma, anlama, olayları açıklama ve karşılaştığı problemleri güvenilir şekilde çözüme kavuşturma çabası içindedir. Her problemin sağlıklı çözümü, “doğru kararlar”ın alınmasına bağlıdır. Bu ise, *bilginin gerçek kaynağının* ne olduğu meselesini akla getirmektedir.

Bilginin kaynağı konusu, bütün düşünürleri, özellikle felsefecileri, sürekli uğraştıran bir mesele olagelmiştir. Bu konuda, değişik görüşler ve düşünce akımları doğmuştur: *Pozitivizm* (materyalizm), *idealizm*, *rasyonalizm* ve *ampirizm* gibi. Bunların her biri, bilginin elde edilme problemini, kendi yöntemleri çerçevesinde açıklamıştır.

Bilim ve Nitelikleri

Bilim, *sistemli ve organize edilmiş* bir bilgiler bütünü ve *teknik yöntem* olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda bilim, hem bilgi, hem de bilgi üreten bir etkinliktir (Ertürk,1981:59). Bilgi olarak bilim, test edilmiş, kanıtlanmış olayları, olguları ve bunlar arasındaki ilişkileri açıklamak için geliştirilmiş *kuramları; ilkeleri ve yasaları* içermektedir. *Yöntem* olarak da bilgi kazanma yolları kastedilmektedir.

Bilim, aynı zamanda bir *düşünme yöntemidir*. Bilime, bilgi ve bilimsel düşünce, bilimsel yöntem olarak bakılabilir. Bilim, olması gerekeni değil, olmakta olanı inceler. Bilim ve araştırmanın dayandığı temel özelliklerden bazıları, (1) doğadaki düzen, (2) genellik, (3) devamlılık, (4) gerekircilik/sebep-sonuç ilişkisi, (5) psikolojik yetenekler (Kaptan,1989:23) diye özetlenebilir.

Bilimin üç temel fonksiyonu vardır. Bunlar, *anlama, açıklama ve kontrol*dür (Karasar,2001:2). Diğer bir deyişle, bilimsellikte *kontrol, gerçekleştirme, objektiflik,*

¹ Levent, E. (2003). Eğitimde Bilimsellik ve İdeoloji Arasındaki Çizgi *TURK BARTER Dergisi*. Ağustos, Yıl: 6, Sayı: 67 (42-43).

olaylar arasındaki ilişki ve bunlara ait ilkelerin, yasaların test edilebilir olgulara dayanılarak keşfedilmesi gibi nitelikler (Kaptan,1989:61) bulunur.

Bilimin sınıflandırılmasında henüz ortak bir çerçeve geliştirilmiş sayılamaz. Bazı örnekler vermek gerekirse, bilimi “temel, uygulamalı”, “sosyal-fizik ve tabiat-matematik”, “sembolikler-sanat, madde ve enerji-biyoloji, psikoloji-sosyal-eğitim-araştırma...”, “maddî-manevî” vb. biçimde sınıflandıranlar olduğu söylenebilir. Bunun dışında da bazı sınıflamaların olduğu unutulmamalıdır.

Bu ayrı tanım ve sınıflandırmalar yanında bilimin temel nitelikleri konusunda oldukça yaygın bir anlaşma vardır. Bunları kısaca özetlemek gerekirse, bilim “olgusaldır, sistemlidir, akılcıdır, genelleyicidir, birikimlidir, sağlam, fakat görelî bir bilgidir, kayıtlıdır” denilebilir (Karasar,2001:2). Bilimsel bilgi, *şüpheli, mümkün ve muhtemel* bilgi olarak düşünölmelidir; *mutlak* bilgiden söz edilmez. Bunun içindir ki, bilimsel hakikat ihtimalîdir; başka bir deyişle bilimsel bilgi izafî (görelî)dir (Kaptan,1989:16). Dogmatikler, bilginin *mutlak* olduğu görüşündedirler.

“Bilim” denilince ilk akla gelen sorulardan biri, “*bilimsel bilginin kesin olup olmadığı*”dır. *Bilimsel bilginin* kesin ve evrensel olduğuna ilişkin anlayışı destekleyecek oldukça çok malzeme vardır. Bilimsel bilginin teknolojiye uygulanışı ve teknolojinin günümüzdeki etkisi, bilimin gücünü göstermektedir.

Ancak bilimin bu gücü, onun her alanda son çizgiye geldiğini, kesinliğini ifade etmemektedir. Bilim, bilimlerden hiçbirini, kesin olmuş bitmiş bir yapı değildir. Tam tersine, bilimi ayakta tutan sürekli *değişiklikler*dir. Bilimi oluşturan *kavramlar, önermeler, açıklamalar, hipotezler, yöntemler* durmadan yeni yeni biçimlere bürünürler. Bilimdeki her anlatım, her gereç, her temelleme, sonsuz bir onarım içindedir. Gerçi *bilim*, bilgi üretir; bunlar “*bilimsel doğru*”lardır. Ne var ki, hangisi olursa olsun, bu doğrulardan birinin bile, değişmez, dokunulmaz, tartışılmaz bir yanı da yoktur. Böyle bir şey, bilimin öz işleyişine aykırıdır. Bilimde “*doğru*” nitelmesiyle öne sürölen her “*doğru*”, kesin doğru değil, varsayımlı doğrudur. Başka bir deyişle, bunlar yanlış olduğu kesinlikle belgelenmemiş tespitlerdir. Bir bilgiyi “*kesin*” diye kabul etmek “*Ne sorulacak bir soru, ne bulunacak bir buluş kaldı.*” anlamına gelir. Bu ise bilim olarak bilimin sonu demektir. “*Bilim*”e güç ve değer kazandırdığı sanılan “kesinlik” nitelmesi, “bilim”e bir şey katmak şöyle dursun, araştırmaya ters olduğu için, bilimi ortadan kaldırır.

Bilgilerin kesin olmayışı ve kuramların şimdilik geçerli olduğunun belirtilmesi, bilimsel bilgiye *güvenilmez* anlamını kesinlikle yüklemes. *Güvenirlilik* açısından eldeki en sağlam bilgi, yine “bilimsel bilgi”dir.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, bilimsel bilgiyi aşırı şekilde yücelterek, *dogmatizme* düşmektir. Dogmatizm, bilimin çalışmasını hem engeller, hem de ilerlemesini önler. Bir diğeri de bilimsel bilgiye gerekli ilgiyi göstermeyerek çağdaş gelişmelerin dışında kalmaktır. Bu iki temel tehlikeden uzak durmak, bilimle uğraşanların başlıca görevleri arasında bulunmaktadır (Bıçak,1987:35).

İdeoloji Nedir?

İdeolojiler, temelde fikrî süreçlerdir; fakat, her fikrî süreç bir ideoloji değildir. Onun için bazı sosyo-kültürel şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

Bir ideolojik süreç, kriterler açısından incelendiğinde aşağıdaki karakteristikler belirginleşir:

1. Bütün ideolojiler, kendilerine özgü bir *tarih* anlayışına sahiptirler. Bu felsefe doğrultusunda izleyicilere, cennet görünümünde bir gelecek (*ütopya*) vadedilir. Ütopyasız bir ideoloji, teknik olarak mümkün değildir.

2. Her ideoloji, entellektüel - politik disiplini sağlayacak ve yoldan sapanları cezalandıracak, kahramanları ödüllendirecek bir *merkez kuruma* sahiptir. Bu kurum, formel veya informal bir şekilde örgütlenmiş olabilir.

3. İdeolojiler, kökünde fikrî bir olgu olduklarından, toplumların *entellektüel sınıfları* ile yakından ilişkilidirler. Entellektüellerin ideolojilerin oluşmasında, yayılmasında ve gelişmesinde önemli rolleri ve katkıları bulunur (Mardin,1979).

4. İdeolojiler, yapılarında büyük *çelişkiler* taşıyabilirler. İdeolojiye sapanan birey, gerçek ile ideoloji arasındaki çelişkiyi algılayamaz.

5. İdeolojiler, esas olarak *politik* bünyeye sahiptirler. İdeolojik yaklaşım, karşıt ideolojileri meşru görmediği için, bu politika genellikle radikal eğilimlidir ve şiddete başvurulması sık gözlenen bir olgudur.

6. İdeolojiler, eğilim olarak *totaliter* yapıdadırlar.

7. İdeolojiler, egemen oldukları insan guruplarında çok inatla savunulan, kan dökme pahasına da olsa, vazgeçilmeyen *inançlar* olarak yerleşirler.

8. Her ideoloji kendine özgü bir mitoloji ve kültüre sahip olur. Amaç, akıldan çok duyguları etkilemek olduğundan sistematik bir *fetişleştirme* (tabulaştırma, putlaştırma) süreci çalışır (Merih, 1982).

Şu bir gerçektir ki, *hür ve demokratik gelişmeler* karşısında artık ideolojilerin çözüme ve dağılma noktasına geldikleri görülmektedir (Dimitriu,1981;Larlain,1995). Çeşitli anti-demokratik payanda ve dayatmalarla ayakta kalabilecekleri düşünülürse de, toplum vicdanında yıkılmış ve mahkûm olmuş durumdadırlar. Bunun en açık göstergesi de dünyada devlet yönetimlerindeki değişimlerdir (Larlain,1995). Bu değişimlerin temelinde, *insan hakları ve demokrasiye* yönelik bulunmaktadır. Çünkü insana değer vermeyen ve onun kişiliğini hiçe sayan *ideolojiler*, insanın düşünce ve hareketlerini baskı altına almaktadırlar. Böylece bireylerdeki yetenekler ortaya çıkamamakta, kişilerin şevk, heyecan ve kendilerini ispatlama güdülerini körelmekte, dolayısıyla ekonomik etkinliklerde ve eğitimde hedeflenen b a ş a r ı sağlanamamaktadır. Bu da o toplumun geri kalmasına sebep olabilmektedir.

Onun için bugün dünya, *kalkınma* araçları ve tercihlerinde bir arayış içine girmiştir. Tabu gibi sarıldığı *merkeziyetçilik* ya da *ideolojik* modelleri bırakıp *yerel yönetim* ilkelerine, diğer bir deyişle *özel teşebbüse, halkın katılımına ve demokrasiye* yönelmiş durumdadır.

Demokrasi ve Eğitim

Demokrasi, *yönetim şekli, yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi arasındaki etkileşimden* oluşur. Demokratik yaşayış ve felsefenin temelinde, birey olarak *insan haysiyetine saygı* gösterme ve *insan kişiliğinin değerine* inanma vardır. Demokratikleşme sürecinin belli başlı *ilkeleri* şöyle ifade edilebilir:

- . Her bireye yeteneklerini geliştirme imkânı sağlamak,
- . Her bireyin toplumda güçleri ve ilgilerine uygun düşen işleri yapması için gerekli şartları hazırlamak,
- . Her bireyin tuttuğu işin karşılığını hakkaniyetle almasını imkânlı kılmak,
- . Her bireyin toplumsal uygulamayı kendi gücünde etkileyebilmesine fırsat verecek düzen oluşturmak (Ertürk,1981).

Dikkat edilirse bu amaçların arka plânında, *fırsat eşitliği* ve *özgürlük* gibi temel *demokrasi ilkeleri* bulunmaktadır.

Demokratik eğitim sisteminin en önemli özelliği, insan tabiatına uygun (Bloom,1979) bir “öğretim ortamı”na yer vermesidir. Bu ortamda kişi, serbestçe bilgi ve yeteneklerini geliştirebilmekte, doğal ve sosyal olayların kanunlarını keşfetmeye ve anlamaya imkân bulabilmektedir. Böylece kişi, bilimsel araştırma, fikir ve

teşebbüs hürriyetlerini, çeşitli alternatifler karşısında istediği şekilde kullanabilmektedir.

Ancak *demokrasi*, fikir ve kavram anarşisinin hüküm sürdüğü, fertler arasında ülkü ve gaye birliğinin olmadığı, devletin ve devlet kurumlarının hedef alındığı bir ortam değildir. Demokrasilerde, *kişi haklarına* ve *hukuka* saygı temel prensiptir. Toplumsal her hareket, yasallığını *hukuktan* almaktadır. Fakat baskıcı ideolojinin hüküm sürdüğü toplumlarda durum farklıdır. Bu toplumlarda, insanın temel hak ve hürriyetleri yerine, *insana rağmen*, *insan için ideoloji* ve ideolojinin ilkeleri egemendir. Bu tür ideolojinin emrinde olan bilim de, bilimsellik yaftası giymiş bir mahkûm gibidir.

Bilimsellik ve İdeoloji

Tarih boyunca manevî ve kültürel değerlerin varlığını görmezlikten gelen, zaman zaman inkâr eden bir *bilim anlayışı*, korkunç baskı ve diyalektik metotlarla insanın temel haklarını elinden alan bir *ideolojiye* düşünüyordu. Bu *yaklaşım* biçimi, insanı sadece maddeden ibaret sayıyor ve onun ruhî özelliklerini dikkate almıyordu. “İnsan insanın kurdudur” felsefesi, “homo economicus/ekonomik insan” anlayışı ve “kuvvetli haklıdır” düşüncesi, insanın bütün değerlerini alt-üst ediyordu. Böylece dünyayı kasıp kavuran bu *pozitivist görüş*, eğitimde de kendini gösteriyordu. Biyoloji, psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve tarih alanlarında, her şeyi maddeye dayandıran, ruhî ve ahlâkî değerleri inkâr eden *teoriler*, okullarda, sanki fizik kanunlarıymış gibi okutuluyor, eleştirilmeleri şöyle dursun, değışebilirlikleri dahi düşünülüyordu.

Eğitim etkinliklerinde bilim adamlarının teorilerinin okutulması, bilimlerin gelişme aşamalarının gösterilmesi, *toplumsal gelişme* için bir zorunluluktur. Ancak kuramların, *yanlışlanabilir*, *değişebilir* (Ertürk,1981:122) olduğu da daima göz önünde bulundurulması gerekir. Eğitim kurumlarında, bilimsel çalışma ilkeleri ve bulguları çerçevesinde çalışma yapılması esastır. Bu ilkelerin başlıcaları; objektif davranma, önyargısız olma, taraf tutmama, duygusal davranmama, hür düşünceli olma, gerçeği olduğu gibi aksettirme, doğru ve dürüst olmadır (Kaptan,1989). Bir öğretmen, bir öğretim üyesi, bu ilkelere uymakla yükümlüdür. Aksi takdirde, bilimsel çalışma temellerine dayanması gereken eğitim, *propaganda* ve *ideolojik çalışmaya* dönüşmüş olur.

Bilimsel çalışmada gizliliğin olmadığı da temel bir kuraldır. *Gizlilik* bilimde, *realite* prensibine aykırı düşmektedir. Fizik ve kimya araştırmalarında, bir olaya sebep olan bir etkeni gizlemek ne ise, sosyal olaylarda da durum aynıdır. Daha açık bir

ifadeyle, bilimsel bir çalışmada, bu çalışmaya etki eden bir faktör maksatlı olarak gizlenirse, bu *bilimsel bir çalışma* değil, sonucu daha önceden belirlenmiş *ideolojik bir çalışma* olur.

O halde *bilimsel çalışma* ile *ideolojik çalışmanın* temel özellikleri karşılaştırılacak olursa, konu daha açık hâle gelmiş olacaktır.

Şöyle ki:

Bilimsel Çalışma'da:	İdeolojik Çalışma'da:
1. Varlık ya da olay, objektif olarak tanıtılır.	1. Varlık ya da olay, kişilerce kararlaştırıldığı gibi tanıtılır.
2. Önyargı yoktur.	2. Önyargı vardır.
3. Taraf tutulmaz (Duygusal davranılmaz, adalet ölçülerine uyulur.).	3. Taraf tutulur (Adalet ölçülerine uyulmaz.).
4. Açıklık vardır.	4. Gizlilik vardır.
5. Düşünce ve vicdan hürdür.	5. Düşünce ve vicdan hür değildir.
6. Sonuç, başta değildir.	6. Sonuç, önceden empoze edilmiştir.
7. Taassup yoktur.	7. Taassup vardır.
8. Tartışma yapılabilir (Alternatifler ortaya konabilir.).	8. Tartışma yapılamaz (Alternatifler ileri sürülemez.).
9. Eksik ve yanlış söylenir.	9. Eksik ve yanlış gizlenir.
10. Sonucun ve bulguların değişebilirliği her zaman mümkündür.	10. İçeriğin ve ilkelerin değişebilirliği düşünülmez.
11. Tabular yoktur.	11. Tabular vardır.
12. Doğruluk ve dürüstlük vardır.	12. Her türlü yalan ve hile geçerlidir.
13. İnsanın temel hak ve hürriyetlerine saygı ve değer esastır.	13. İnsanın temel hak ve hürriyetlerine saygı ve değer yoktur.
14. Araç, bilimsel araştırma yöntemidir.	14. Araç, propagandadır.
15. Bilimsel araştırma bulguları, eğitim ve öğretimin temelini oluşturur.	15. İnsanın "ne" düşünmesi gerektiği söylenir. Beyin yıkanır, sloganlar kullanılır.

Bu karşılaştırma, eğitim ve öğretim kurumlarında uygulanacak *öğretim stratejisi* (Büyükkaragöz ve Çivi,1990) ile öğretmenin sınıf yönetimindeki davranışlarının da ölçüsünü vermektedir. Onun için *okul öncesinden yüksek öğretime* kadar bütün öğretim kademelerinde, insanın temel haklarını ihlâl eden ve doğruyu bulmasını engelleyen bütün *ideolojik yaklaşımlardan* uzak durulması, dolayısıyla öğretim program ve derslerin *bilimsel çalışma prensipleri çerçevesinde belirlenmesi* ve *sunulması* gerekmektedir.

Bir ülkenin öğretim programlarından:

Felsefe A. Comte'e,

Sosyoloji Durkheim'e,

Psikoloji Pavlov ve Freud'e,

Biyoloji Darwin'e ve

aynı düşüncedeki teorisyenlerin görüşlerine dayandırılarak hazırlanmış olabilir. Böyle bir yaklaşım tarzının *bilimsel yöntem* uygun düşüp düşmeyeceği irdelendiğinde şunlar söylenebilir:

Teorisyenlerin görüşleri, birer kuramdır. *Kuramlar*, diğer bir deyişle *bilimsel bilgiler*, hiçbir zaman asla *değişmeyecek bulgular* olarak kabul edilmezler (Ertürk,1981); her zaman “*eleştirilebilir*” ve “*yanlışlanabilir*” niteliktedirler (Türkdoğan,1989:20-21). Üstelik *Durkheimizm*, *Freudizm*, *Darwinizm*, *Marksizm* gibi *pozitivist görüşü* sergileyen bütün teoriler, birçok bilim adamınca eleştirilmişlerdir.

Eğer okul kitaplarında ve derslerde, bu teorilerden bahsedilecekse, bunlara zıt görüşler ileri süren, bunları eleştiren bilim adamlarının görüşlerine de yer verilmesi gerekir. Böylece öğrenciler, karşılıklı kuramlarla *eleştirel düşünceleri* öğrenirler. Karşılaştırma yapma yetenekleri gelişmiş olur. Aksi takdirde öğrenciler, farkına varmadan bir ideolojik çalışma içine girmiş, tek yönlü ve propaganda temeline dayalı (Brown,1973) bir öğretimle şartlandırılmış olurlar. Bu tutum da, bilimselliğe ve bilimsel yöntemle ters düşer.

Bilimsel yöntem, olayların sistemli şekilde gözlenmesi ve yorumlanabilmesiyle ilgili genel prensipler ve kurallar demektir (Kaptan,1989:22). Bilimsel yöntem, problem çözme yoludur.

Bilimsel yöntemde şu aşamalar bulunur:

1. Güçlüğü, problemin hissedilmesi,
2. Problemi belirleme,

3. Bazı çözüm yolları (denenceler/hipotezler) önerme,
4. Doğrulamaların tespit edilmesi,
5. Denencelerin test edilmesi.

Bilimsel yöntemde iki ana etkinlik görülmektedir: *Keşif* ve *doğrulama*. Tümevarım, bir *keşifler yöntemi* olarak, daha çok birinci etkinliğe, tümdengelim ise, bir *doğrulama yöntemi* olarak, ikinci etkinliğe hizmet etmektedir.

Bilimsel yöntemde keşif aşaması, olayları, olguları, fikirleri ve varılan denence ve kuramları oluşturur. *Doğrulama* aşaması ise, bulguların, kuramların, denencelerin sınanması ve test edilmesi süreçlerini içerir (Kaptan,1989:37).

Bilimsel yöntemle ilgili kurallar, *önyargı* ve *duygusallıktan* uzaktır. Onun için bilimsel çalışma yapan kişi, kendi ile obje arasındaki *önyargı* ve *duygusallıkla* örülü perdeleri kaldırarak objeyi yalın olarak görmek ve araştırmak ister. *Peşin fikirlerin* zihinlere vurulmuş birer kelepçe olduğunu bilir. Karşıt fikirlere yer vermeyen, alternatifler sunmayan ve devamlı peşin hükümleri empoze eden *ideolojiler*, fertleri ve toplumları dar kalıplar içine sokarak bunaltmakta, kişilerdeki özel yetenek ve buluş yönlerinin ortaya çıkmasını engellemektedirler.

Burada akla şu soru gelebilir: Acaba *din*, bir ideoloji (Mardin,1986) midir?

Bu soruyu cevaplandırmadan önce, konu ile ilgili şu ölçüyü ortaya koymak yerinde olacaktır:

Din, her şeyden önce, insan beyninin ürünü bir sistem değildir. *Totemizm*, *Fetişizm*, *Budizm*, *Brahmanizm* gibi beşer ürünü dinler, aslında birer felsefi doktrindir, öğretilerdir. Gerçek anlamda *din*, vahiy ve peygamberlik temeline dayalı, inanç ve davranış biçimlerini içine alan kurallar manzumesidir. Bu çerçevede *din*, *ilahîdir*, *semavîdir* ve *tevhid karakterlidir* (Sarıkcıoğlu,1999). Bu özelliğiyle *din*, bir ideoloji olmadığı gibi, deneye konu olan bilimlerin de alanı değildir. Fakat dini bir sömürü aracı yaparak, aslı hüviyetinden çıkararak ve onu dünya çıkarlarına alet eden kişiler ya da akımlar, tarih boyunca var olmuş ve ideolojik davranışlar sergileye-gelmişlerdir.

İlk çağdan zamanımıza kadar insanlar, hangi *karakterde* olurlarsa olsunlar, diktacı ideolojilere tepki göstermişlerdir (Ertürk,1981). Çünkü bu ideolojiler, bireylerin fikirlerini dondurmaktadırlar. Bu durumda alternatiflere kapalı ve önyargılarla beslenen bireylerin *toplum kalkınmasına* katılmaları, çağın bilim ve teknolojisini yakalamaları nasıl gerçekleşebilecektir?

Doğu bloğunun *tabuları* yıkması bir olgudur. Tabuları korumakla, ya da put haline getirdikleri kişilere tapma bağlılığını (Merih, 1982) sürdürmekle, kalkınmanın ve ileri teknolojiye ulaşmanın mümkün olamayacağını anlamış görünmektedirler.

Ancak bu anlayış, toplumsal konularının tüm olarak kavranmasına yetmemektedir. Toplumdaki *değişme* ve *gelişmeleri* analiz edebilmek ve bunlara tesir eden faktörleri keşfedebilmek için, o toplumun *kültür değerlerinin* iyi bilinmesi (Turhan,1972) ve tahlil edilmesi de gerekmektedir.

Kişiler ve toplumlar, kendi kültür değerleriyle *kimlik* kazanmakta ve bu değerlerden uzaklaştıkça, ruhsal sıkıntı ya da bunalıma düştükleri gözlenmektedir. Bir milleti ayakta tutan en önemli unsur, kendi *kültür yapısı* (Turhan,1972:56) dır. Bu yapıyı korumak, *milleti* ve milletin tesis ettiği en önemli kurum olan *devleti* korumakla eşdeğerdir. Diktacı ideolojiler, bu sebepten kültüre ve *kültür varlıkları* (Mardin,1989) na karşıdırlar.

Kültür mirası içinde “*din*” ve “*milliyet*”, vazgeçilmez iki değer ölçüsü olarak ortaya çıkmaktadır. Eğer bir toplumda, o toplumun *kültür unsurları*, özellikle *din* ve *milliyet* aşağılanıyor, *yabancı kültür unsurları* karşısında savunmasız hâle getirilip sanık sandalyesine oturtuluyorsa ve yine kendi kültürlerini yaşayanların davranışları, utanç verici eylemler gibi gösteriliyor, *yabancı kültüre* angaja olanlar övülüyor, saygı görüyor, üstelik ödüllendiriliyorsa, o toplumda resmen ve derin bir *ideoloji* var demektir. Bu da geriliğin, bir başka deyişle, *çağdışı* kalmanın bir sebebi ya da sonucu olabilir.

Sonuç

Toplum kalkınması, bir sistem bütünlüğü içinde gerçekleşmektedir. Bu olgunun en önemli faktörü, “*insan*”dır. İnsanın kalkınmada etkili ve yönlendirici bir unsur olması, onun “*eğitim*” sürecinde, iyi bir vasıf kazanmasına bağlıdır. İnsan, bir bütün olarak *biyolojik* ve *ruhî yapısıyla* toplumda yer alır. İnsanı bu özellikleriyle ele alan sistemlerin başarılı oldukları, fakat onu sadece maddeden ibaret sayan, *ruhî* ve *ahlâkî yönünü* görmezlikten gelen *model* ve *ideolojilerin* topluma telâfisi güç sıkıntılar verdikleri gözlenmektedir. Eğitim kurumlarında insanın temel haklarını baskı altına alan *ideolojilere* yer verilmesi, demokratik gelişmeyi engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan öğretim program ve derslerin, bilimsel çalışma ilkeleri çerçevesinde belirlenmesi ve sunulmasının esas olduğu çok açıktır.

Eğitim politikalarının uygulanmasında, toplumun kültür yapısının dikkate alınması ve kendi kültür değerleriyle *kimlik* kazanan bireylerin yetiştirilmesinin gerekli olduğu önem taşımaktadır. Bu değerler içinde *millilik*, eğitimin bütün etkinliklerini kapsayan ve yönlendiren temel bir öge olarak görülmektedir. Bu çerçevede *millilik*, “toplum bireylerinin kendi kültür ve ahlâk değerlerini yabancı

kültürler karşısında bir eziklik duymadan rahatça yaşayabilmesi” anlamında ele alınabilir. Türk eğitim sisteminin, belki de en önemli problemlerinden biri budur!

Kaynaklar

Bıçak, A. (1987). Bilimsel Bilginin Kesinliği *İnsan ve Kâinat Bilim ve Teknoloji Dergisi*. Yıl:3, Cilt:3, Sayı:25, Eylül.

Bloom, B. S. (1979). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. (Çev. Durmuş Ali Özçelik) Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Brown, J.A.C. (1973). *Beyin Yıkama ve İkna Metodları*. (Çev. Behzat Tanç) İstanbul: Boğaziçi yayınları:5.

Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1996). *Genel Öğretim Metotları*. (6. baskı) İstanbul: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım.

Dimitriu, P. (1981). *İdeolojilerin Çöküşü*. (Çev. Fahrettin Arslan) Ankara: Umran yayınları, 2.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde “Program” Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe yayınları 4.

_____. (1981). *Diktacı Tutum ve Demokrasi*. Ankara: Yelkentepe yayınları 8.

Kaptan, S. (1989). *Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.

Karasar, N. (2001). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. Ankara: Nobel Dağıtım.

Lapierre, J.W. (1981). *İdeoloji Nedir İlimler ve İdeolojiler*. (Çev. Fahrettin Arslan) Ankara: Umran yayınları: 2.

Larlain, J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. (Çev. Neşe Nur Domaniç) İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Mardin, Ş. (1979). *İdeoloji*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği yayınları, G-6.

_____. (1986). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim yayınları.

Merih, K. (1982). Atatürk Felsefesi Bir İdeoloji midir? *Yeni İş Dünyası Dergisi*, Özel Sayı, Kasım.

Said Halim Paşa. (Tarihsiz). *Buhranlarımız*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, 9.

Sarıkcıoğlu, E. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. İsparta: Kardelen Kitabevi.

Turhan, M. (1972). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Türkdoğan, O. (1989). *Bilimsel Deđerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*. İstanbul: MEB yayınları, 869.